

Parakh

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University Lahore
(Pakistan)
Vol: 8, July- Dec. 2022, PP

پارکھ

تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی زبان و ادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی لاہور (پاکستان)
جولائی - دسمبر 2022ء، مسلسل شمارہ 14

☆ ڈاکٹر محمد عرفان الحق

PUNJABI PROVERBS (INTRODUCTION AND OVERVIEW)

پنجابی اکھان (جانکاری تے ویردا)

Abstract

This research paper is about the critical and analytical study of Proverb and Idiom in Punjabi Literature. Researcher compared and reviewed the views of experts about definitions of proverb and Idiom in English, Urdu and Punjabi. Proverb is called "Akhan" in Punjabi and "Kahawat or Zarbul Missal" in Urdu. Basically a proverb is a statement of people's experiences from generation to generation or any universal truths about different aspects of life which provides a lesson for life. While idiom is a group of words having particular meaning different from the real meaning of each word. In present research composition, sources, types, topics and subjects of Punjabi Proverbs have

been analyzed and critically discussed with authentic references. Difference between Proverb and Idiom also has been discussed in it. Researcher discussed about different kinds of proverbs with examples. He reviewed the work of different authors about proverbs and idioms in Punjabi Literature and share his own comments. The Paper is very informative and valuable.

Keywords: Analytical Study, Idiom, Akhan, Kahawat, Valuable.

اکھان پنجابی زبان دالفظ اے۔ اسنہوں کہنت وی آکھیا جاند اے۔ اردو وچ ایہد امتبادل لفظ ”کہاوت“ یا ”ضرب المثل“ اے۔ ”ضرب المثل“ بنیادی طور تے عربی زبان دے الفاظ ”ضرب“ تے ”مثل“ دا مرکب اے۔ ”ضرب“ عربی زبان وچ مثل یا مثال دے معنی وی دیندا اے تے بطور صفت اسنہوں ”تصدیق کیتا ہویا“ یا ”مصدقہ“ دے معنیاں وچ ورتیا جاسکدا اے۔ جد کہ لفظ ”مثل“ نون مثال، داستان یا کہانی دے طور تے ورتیا جاند اے۔ فارسی وچ وی ”ضرب المثل“ نون گھٹ ودھ ایسے معنی تے مفہوم وچ ورتیا جاند اے۔ اکھان، کہاوت یا ضرب المثل لئی انگریزی وچ Proverb دالفظ ورتیا جاند اے۔ انگریزی زبان وچ ایس لفظ دے معنی تے مفہوم نون سمجھن لئی وکھو وکھ سوچھو اناں نے اپنے اپنے وچارد تے چینہاں چوں کجھ اتھے درج کیتے گئے نیں۔ جیویں Collins ڈکشنری وچ Proverb بارے ایہہ جانکاری دتی گئی اے:

“A Proverb is a short sentence that people often quote, which gives advice or tells you something about life”. (1)

ایس تعریف موجب Proverb اک اجیہا مختصر فقرہ ہوند اے جیہدے وچ کوئی اجیہی گل کہی جاندی اے

جینہوں لوک اکثر بیان کر دے نیں۔ ایہہ کوٹیشن یاں تے کوئی نصیحت ہوندی اے یاں فیر انسان نوں حیاتی بارے کوئی جانکاری دیندی اے۔ وکی پیڈیا وچ لفظ Proverb دی تعریف انج درج کیتی گئی اے:

“A Proverb is a simple and insightful traditional saying that expresses a precived truth based on common sense or experience. Proverbs are often metaphorical and use formulaic language”. (2)

ایس تعریف موجب Proverb سادہ تے مخصوص روایتی گل ہوندی اے جینہوں کسے عالمگیر سچائی، مشترکہ فہم یا تجربے دی بنیاد تے اساریا جاندا اے۔ ایہہ استعاراتی ہوندے نیں تے لہٰذا لئی فارموک زبان ورتی جاندی اے۔ یعنی کہاوت کسے اک دی عقل اے تے بہت ساریاں دی حکمت۔

جس طرح اسیں پہلے بیان کر چکے آں کہ اکھان نوں اردو وچ کہاوت یا ضرب المثل آکھیا جاندا اے۔ کہاوت بنیادی طور تے اجیہی کہی ہوئی گل یا قول اے جیہدے وچ کوئی حکمت یا حکیمانہ نکتہ بطور مثال بیان کیتا جاندا اے۔ ایہہ نکتہ کسے خاص واقعے یا قصے وغیرہ دا نتیجہ وی ہوسکدا اے تے خاص لفظاں راہیں زبان زد عام ہو جاندا اے۔ ایہہ گل، قول یا مثال کسے شعر، مصرعے یا فقرے دی صورت وچ ہوسکدی اے۔ انج اسیں سمجھ سکدے آں کہ کہاوت اک مکمل جملہ ہوندا اے جینہوں تبدیل کیتے بنا اوہدے حقیقی معنیاں وچ لکھیا یا بولیا جاندا اے۔ ایسے تعریف نوں راجیل فاروق (ج 1986) نے اپنے مضمون ”محاورے، روزمرہ، تلمیح اور ضرب المثل (کہاوت) کے معنی اور فرق“ وچ انج بیان کیتا اے:

”کوئی شعر، مصرع، فقرہ یا جملہ جو اپنے اندر مکمل اور معنی خیز ہو اور عوام و

خواص کی زبان پر چڑھ گیا ہو کہاوت یا ضرب المثل کہلاتا ہے۔“ (3)

کہاوت سماج دی عکاس ہوندی اے۔ سو جھوٹا ناں موجب ایہہ مختصر، بامعنی تے سادہ ہون پاروں معاشرے دے پڑھے لکھے تے ان پڑھ طبقیاں وچ اکو جیہی مقبول ہوندی اے۔ ایہدیاں کئی قسماں ہوسکدیاں نیں۔ جینہاں

نوں بناوٹ، معنی تے انداز بیان پکھوں وٹیا جاسکدا اے۔ ڈاکٹر شوکت مغل (1946-2020) نے سرائیکی لہجے دیاں پنج ہزار کہاوتاں نوں اردو ترجمے نال ”سرائیکی اکھان“ دے سرناویں پٹھ ترتیب دتا اے۔ کتاب دے تعارف وچ اوہناں کہاوت بارے اپنے وچار سانجھ دیاں لکھیا:

”کہاوٹیں دنیا کی ساری زبانوں میں موجود ہیں۔ یہ دانائی، سچائی اور انصاف کا بھی پتہ دیتی ہیں اور زبان کے مزاج، دہاں کے موسموں، فصلوں، میلوں ٹھیلوں، فرصت کی مصروفیات، کھیل کود اور زندگی کی دلچسپیوں کا بھی۔ ان میں عورتوں کی زبان سے نکلنے والی گھر گریہستی کی باتیں بھی ظاہر ہوتی ہیں اور زندگی میں موجود اونچ نیچ اور نقائص بھی۔ ضرب الامثال سے جانوروں کی صفات، عورت و مرد کی انفرادی ذاتی خوبیوں کے علاوہ موسم اور رت کی تبدیلی کے اثرات، بزرگوں کے تجربات، داناؤں کی دانش مندی کا بھی علم ہوتا ہے۔ ضرب الامثال اس زبان کو بولنے والے لوگوں کی رسوم رواج، عادات، مزاج اور تاریخی واقعات کا بھی پتہ بھی دیتی ہیں۔ ان میں قوم کا ماضی جھلکتا ہے اور مستقبل کے لئے نصیحتیں اور مشورے ملتے ہیں۔“ (4)

جس طرح کہاوت یا ضرب المثل بارے عربی، فارسی تے اردو سوجھواناں دی رائے اکو جیہی اے ایسے طرح انگریزی سوجھواناں نے Proverb بارے اوہو جیہے وچار ہی سانجھے نہیں جیہڑے اردو یا فارسی والیاں دے نہیں۔ اتے ”اکھان“ بارے لہندے تے چڑھدے پاسیاں دے پنجابی سوجھواناں دے وچار وی رلدے ملدے نہیں۔ سگوں انج لگدا اے جیویں اوہناں اک دوجے دے وچاراں نوں ہی اپنی لپی وچ اٹھیا اے۔ اکھان بارے ڈاکٹر ونجار سنگھ بیدی (1924-2001) نے ”لوک آکھدے ہن“ وچ اپنے وچار سانجھ دیاں لکھیا کہ اکھان وچ انسانی جیون نال متعلق کوئی تجربہ سوتر بدھ کر کے دل کھویں جال ن کارک بولی وچ پیش کیتا جاندا اے۔ اکھان ساڈے بزرگاں دی زندگی دے تجرباں دانچوڑ ہوندے نیں۔ اینہاں وچ بڑی گوڑھی سیانف چھپی ہندی اے۔ اکھاناں وچ

تھوڑے جیسے شبداء وچ آفاقی سچائی ہوندی اے جس نوں جھٹلایا نہیں جاسکدا۔ ڈاکٹر جسوندر سنگھ (ج1954) موجب اکھاناں نوں تن حوالیاں نال ویکھیا جاسکدا اے۔ پہلا حوالہ تہذیبی تجربہ اے جیہدے پچھوکر وچ تاریخی سچائی، وسیب تے نسلاں دے مشاہدے تے تجربے موجود ہوندے نیں۔ دوجا حوالہ اکھان داروپ اے جس نوں اک تکے، دو تکے تے شعری پیرائے وچ ویکھیا جاسکدا اے۔ کجھ اکھان نکر اوں بمب والے وی ہوندے نیں جیہدے وچ دو متضاد گلاں نوں بیان کیتا جاند اے۔ جیویں:

نوسو چوہا کھا کے بلی جج نوں چلی (5)

انجے ای دو بمباں دی بنتر والے اکھان وی ہوندے نیں جیہدے وچ اکو گل نوں بیان کیتا جاند اے۔

جیویں:

رب ملائی جوڑی۔ اک انھاتے اک کوڑھی (6)

کجھ اکھان اجیسے ہوندے نیں جیہڑے اپنی بنتر پاروں تے اکھان ای ہوندے نیں پر اوہناں دی حیثیت بھارت دی ہو جاندی اے۔ لہندے پنجاب وچ اکھاناں بارے ڈھلاڈ کر جوگ کم ڈاکٹر شہباز ملک (ج1937) نے کیتا۔ اوہناں ”ساڈے اکھان“ وچ پنجابی اکھاناں نوں جمع کرن دے نال پہلی گل دے سرناویں پیٹھ اکھان دی تعریف، بنتر، اکھاناں دے سومیاں، اکھاناں دیاں قسماں، گھیرے، بیان ڈھنگ تے اکھاناں وچ رہتل دے رنگ بارے مثالاں راہیں گل بات کیتی اے۔

ڈاکٹر شہباز ملک (ج1937) توں وکھناور چدھر (1957-2019) نے اکھاناں بارے دو کتاباں مرتب کیتیاں۔ پہلی کتاب ”اکھاناں راہیں تواریخ“ وچ اوہناں دے اکھاناں دی گنتی کافی گھٹ سی ”لوک تواریخ“ دے سرناویں پیٹھ دوجی کتاب وچ اوہناں پونے تن سو اکھان اکٹھے کیجے تے اوہناں دے تاریخی حوالیاں نوں سامنے لیاند ا۔ چدھر موجب:

”گھٹ ودھ پونے تن سو اکھان اکٹھے کر سکیا، جہناں دامیری بدھی مطابق

اتھاس نال گوڑھاسن بندھ اے“۔ (7)

احسان باجوہ (ج1951) نے ”آکھن لوک سیانے“ دے سرناویں پیٹھ اک ضخیم نسخہ تیار کیتا اے۔ جینہوں

پنجاب انسٹی ٹیوٹ آف لینگویج، آرٹ اینڈ کلچر نے کئی جلدیں وچ چھاپے چاڑھیا۔ ایہہ ہن تک اکھاناں دے حوالے نال سب توں وڈا کم اے۔ کتاب دی پہلی جلد وچ اکھاناں بارے لکھاری نے اک مضمون شامل کیتا اے۔ جیہدے وچ اکھان دی تعریف کردیاں لکھیا:

”اکھان اک اجیہا امر سچ ہوند اے جو گھڑی مڑی جاں وار وارک لوک
 بولاں دا حصہ بنن پاروں اپنے بیانے سچ وچ ایڈاپیڈا ہو جاندا اے پئی
 ہر کوئی اوس امر آکھن نوں بول کے اپنی آکھی تے سچ دی مہر لان لئی اوس
 نوں بول کے اپنی آکھی نوں پکائی دیندا اے۔“ (8)

اکھان دی تعریف بیان کرن گروں باجہ نے وکھو وکھو سوجھواناں دے اکھاناں بارے وچاراں نوں بیان کردیاں ڈاکٹر شہباز ملک (ج 1937) ونگوں ارسطو توں آغاز کیتا۔ اوس لکھی پئی ارسطو موجب علم گیان دے کھنڈراں دا اوہ اٹ روڑا اے جو اپنے وچلے ست اتے سچائی پاروں ویلے دی کھیہ بکھیہ توں بچ گیا ہووے۔ دانس سٹورٹ دے حوالے نال اوہناں لکھیا کہ اکھان انسانی تجربے دا چمکدا ہو یا روپ ہوندے نیں۔ جد کہ آچر ٹیلر دے حوالے نال اکھان دی تعریف کردیاں دسیا پئی اکھان اک نکا جیہا سنیہا دین والے بول ہوندے نیں جو روایت وانگ لوکاں وچ منے جانداں نیں۔ ایہہ عام طور تے کسے کم دا سمجھا دیندے نیں۔ جاں کسے موقعے بارے اپنی اٹل رائے دیندے نیں۔ باجہ موجب اکھاناں وچ چار مڈھلے گن ہونے چاہی دے نیں۔ جیویں انسان جاں انسان دے سبھا بارے جانکاری۔ وضاحت بھریاتے زبان دی امیرت والا بیان۔ دل کھواں اتے ڈھکواں بیان۔ ویلے نال ہنڈن دی طاقت والا بیان۔

اکھاناں دی بنتر، ورتوں تے لوڑ بارے سارے پنجابی سوجھواناں دی رائے سانجھی اے۔ احسان باوجہ موجب ایہہ اکھان عام فہم ہونے چاہی دے نیں۔ کجھ اکھان ٹچکر داروی ہوندے نیں جینہاں وچ کوئی خاص ٹچکر کر کے گل کیتی جاندی اے۔ ایہیہ اکھاناں دی ونگی اخیر تے دتی جاوے گی۔ اکھاناں دی بنتر بارے ڈاکٹر شہباز ملک (ج 1937) نے لکھیا:

”اکھان کیوں جے کسے نہ کسے تجربے دا نچوڑ ہوندے نیں تے سیانیاں نے

اوہناں نوں اگلی نسل تیکر اپڑانا ہوندا اے ایس کر کے ایہناں دی بنتر وچ

سب توں پہلاں اختصار دا دھیان رکھیا جاندا اے۔ (9)

ڈاکٹر شہباز ملک (ج 1937) نے بنتر دے حوالے نال اک تکے، دو تکے تے شعری یا نثری گل والے اکھاناں نوں مثالاں راہیں بیان کیتا اے۔ احسان باجوه موجب اکھاناں دی بنتر کسے خاص نظریئے دی بنیاد تے اسر دی اے۔ اکھان دی زبان سادہ تے الفاظ مختصر ہونے چاہی دے نیں۔ باجوه نے اکھاناں دے سومیاں دا ذکر کردیاں لکھیا کہ پنجابی اکھان دکھو وکھ نہیاں تے اسرے ہوندے نیں۔ کجھ اکھان لوک گیتاں وچوں لئے گئے ہوندے نیں تے کجھ بھارتاں توں۔ کجھ ادب توں پھٹے جاپدے نیں تے کجھ داسمبندھ ساڈی ثقافت تے ساڈے موسماں دے نال ہوند اے۔ کجھ اکھان دو جیاں زبانوں توں لئے گئے ہوندے نیں تے کجھ انسان نوں گوڑھی سوچ ول پریردے نیں۔ شہباز ملک (ج 1937) نے پیشیاں دے حوالے نال وی اکھاناں دا ذکر کیتا اے۔ ایس توں وکھ اوہناں تعلیمی تے تمثیلی اکھاناں دی گل وی کیتی اے۔ اوہناں لکھیا:

”وڈے پکھوں اکھاناں دیاں دو قسماں ہوندیاں نیں۔ اک تعلیمی تے

دو جے تمثیلی۔ انج تے ہر اکھان کوئی نہ کوئی تعلیم یاں مت دیندا اے پر تمثیلی

انگ دے اکھاناں وچ کسے خاص چیزیاں واقعے ول اشارہ کیتا جاندا

اے۔ ایہدے وچ تبلیغ قسم اوہ اکھان وی شامل نیں جنہاں مگر کہانیاں

موجود نیں یاں جیہڑے تاریخی انگ دے نیں۔“ (10)

اکھاناں دا ویرا اوس سمے تک مکمل نہیں ہوندا جدوں تک اکھاناں تے محاوریاں وچکار نکھیردے نہ کر لیا جاوے۔

اکھاناں بارے لکھن والے سارے سوچھواناں نے اکھان تے محاورے وچکار نکھیردے ضرور کیتا اے۔ اوس نکھیردے دا

ست استھے وی درج کیتا جاندا اے۔ محاورے نوں انگریزی وچ Idiom آکھیا جاندا اے۔

محاورہ لفظاں دا اجیہا مرکب ہوندا اے جیہدی ورتوں عام طور تے لفظاں دے حقیقی معنی دی تھاویں

اصطلاحی معنی یا مفہوم وچ فقرے یا گل دے سوپن تے اثر نوں ودھاو لئی کیتی جاندی اے۔ عام طور تے محاورہ کسے

شے دا خاص انداز اے۔ جیویں ناچ یا موسیقی یا فن تعمیر وغیرہ۔ مطلب محاورے دے لفظاں دے عمومی طور تے معنی

کچھ ہور ہوندے نیں پر اوہناں نوں کچھ ہور معنیاں وچ درتیا جاند اے۔ Cambridge ڈکشنری وچ Idiom دی بیان کیتی گئی تعریف نسبتاً آسان الفاظ وچ اے۔ جیہڑی انج درج کیتی گئی اے:

“A group of words in a fixed order that has a particular meaning that is different from the meaning of each word on its own”. (11)

مطلب ایہہ پئی محاورہ اک مقررہ ترتیب وچ لفظاں دا اک اجیہا گروہ اے جیہدا اک خاص معنی اے جیہڑا ہر لفظ دے حقیقی معنی توں وکھ ہوندا اے۔ راجیل فاروق نے محاورے دی تعریف کردیاں ایہدا مڈھ اہل زبان دے رہن سہن تے رسم و رواج نوں متھیا اے۔ اوہدے موجب محاورہ فعل دی ہی ای اک شکل اے جیہدے وچ سادہ طور تے اظہار مطلب دی بجائے اک مختلف تے وکھرے انداز بیان دا سہارا لیا جاند اے۔ جیویں دھی دے ویاہ دی گل کردیاں ”ہتھ پیلے کرنا“ آکھیا جاند اے۔ اوہدے موجب محاورے دی نحوی کیفیت جز و کلام دی اے۔ یعنی گل بات کردیاں اوہدے وچ محاورہ بولیا جاند اے۔ جد کہ اکھان اک مکمل کلام ہوندا اے۔ کیوں جے محاورے دی حیثیت فعل دی ہوندی اے ایس لئی فعل نوں فاعل دے نال رلا کے بولیا جاند اے۔ عمومی طور تے محاورہ اپنے لفظی مطلب توں دور ہوندا اے تے ایہدی ورتوں کلام وچ خوبصورتی تے فصاحت لئی کیتی جاندی اے۔ محاورے دی ہور وضاحت کردیاں اوں لکھیا:

”محاورہ یہ ہے کہ کسی مصدر کو اسکے حقیقی معنی کے بجائے مجازی معنی میں

استعمال کیا جائے۔“ (12)

ڈاکٹر ونجارا بیدی (1924-2001) موجب محاورے دی ورتوں بول چال وچ سوچ پیدا کرن تے سنن والیاں دا دھیان کسے چٹکاری ڈھنگ نال کھچن لئی کیتی جاندی اے۔ ڈاکٹر شہباز ملک نے ایہدی وضاحت وچ لکھیا محاورے دی ورتوں نال گل زور دار ہو جاندی اے۔ محاورے دی ورتوں زمانے تے صیغے موجب کیتی جاندی اے۔ محاورہ اک لفظی وی ہوسکدا اے۔ جیویں مردیاں یاں روندیاں وغیرہ۔ محاورے ہمیش فقرے دے وچ بولے جاندے نیں۔ اکھان تے محاورے دا وڈا فرق ایہہ اے کہ اکھان حیاتی دے تجربے توں کڈھے جان والے عرق

وانگوں ہوندے نہیں جدوں کہ محاورے کسے بولی دی وگدی ہوئی ندی دیاں لہراں وانگ ہوندے نہیں۔ محاورہ گل بات داشنگار ودھاون لئی، بولاں نوں پکیائی دیون لئی ورتیا جاندا اے۔ محاورہ مندیا چنگ نوں بیان کردا اے اوہدے اثر دی گل نہیں کردا۔ جیویں ”کسے لئی کھوہ کڈھنا“ اک محاورہ اے ایہی محاورہ اکھان وچ ایویں ورتیا گیا اے۔ کسے لئی کھوہ کڈھیاں نوں کھاتا تیار۔ ڈاکٹر جسوند سنگھ (ج 1954) نے محاورے تے اکھان دے ایس فرق نوں بیان کردیاں لکھیا:

”محاورے دی بولی وچ شبدان دے عام پرچلت مطلب اپنے نویں حوالے اتے تجربے وچو کھرے ستھارت مطلب گربہن کردے ہن۔ نویں اپتن معنی وچ اوہ ڈائریکٹ سانجھ دے باوجود شبدان دے عام مطلب اصلی معنیاں دے سوچک نہیں ہوندے۔ اینہاں نوں تہذیبی ورتارے دے پرکرن وچ شبدان دے سمجھاؤ معنیاں وچ نہیں وچا ریا جاندا“۔ (13)

محاورے تے اکھاناں وچ نکھیر اکرن دے نال نال اکھاناں بارے اپنے وچا ریا سمجھن والے سوچھواناں اینہاں دے موکلے گھیرے دی گل وی کہتی اے۔ اوہناں موجب کجھ اکھان ایہیے ہوندے نہیں جینہاں دا گھیرا مقامی ہوند اے۔ جد کہ کجھ اکھان عالمی پدھر دے ہوندے نہیں۔ ایہہ سچائی ساریاں سماجاں دی سانجھی حیاتی نال جڑی ہوندی اے تے ایسے پاروں ایہہ اک توں ودھ زباناں وچ ورتے جانداں نیں۔

اکھاناں دیاں جڑاں ادب، تاریخ، تہذیب، سماج، رواج، موسم تے رہتل وچ ہوندیاں نیں۔ جس پاروں اکھاناں داسمبندھ حیاتی نال بہت گوڑھا ہوند اے۔ ایہہ حیاتی تے رہتل دی عکاسی کردے نیں تے حیاتی بارے سوچھ وی دیندے نیں۔ ایہی وجہ اے پئی اکھان حیاتی تے ادب نوں اگے ودھان وچ معاون ہوندے نیں۔ پر دوجے پاسے ایہہ وی حقیقت اے پئی جے حیاتی دے کسے شعبے دا کوئی پکھ یا ادب دا کوئی انگ ترک کردتا جاوے تے اوہدے نال منسلک اکھان وی متروک ہو جاندا نیں۔ مڈھلے طور تے اکھاناں داسمبندھ نرا روز حیاتی دی بول چال نال سی پراجو کے سمے اکھاناں ملکی تے عالمی پدھر تے اپنی ادبی حیثیت نوں وی منوالیا اے۔ جس کر کے سوچھواناں تے کھوجکاراں ایسے کھیتیر وچ چوکی توجہ دتی اے۔ پنجابی بولی دے سوچھواناں تے کھوجکاراں نے وی دوجیاں بولیاں

دی ویکھا ویکھی اپنے آپ نوں ایس پاسے پریریا اے۔ جس پاروں پنجابی زبان وچ اکھان بارے ذکر جوگ لکھتاں تے مضمون مکھ وکھالے آئے نیں۔

جس طرح اسیں پہلے بیان کیتا اے کہ اکھاناں دے حوالے نال اجو کے سب توں وڈا کم پلاک ولوں کروایا گیا اے۔ ایہہ کم احسان باجوہ نے سرے چاڑھیا۔ اوہناں اپنے توں پہلے سوجھواناں تے کھوجکاراں کولوں بھروس مدد حاصل کیتی۔ باجوہ موجب اوہنے و نجارا سنگھ بیدی دی کتاب ”لوک آکھدے ہن“، نور محمد دی کتاب ”بابے بنا بکریاں نہیں چردیاں“، شوکت مغل دی کتاب ”سرائیکی اکھان“، ڈاکٹر دیو داس دی کتاب ”اکھاناں دی کھان“، ثناء چدھر دی کتاب ”اکھاناں راہیں تواریخ“، سلطان سکون دی کتاب ”ہندکو ضرب الامثال“، احمد دی کتاب ”آئینہ پنجاب“ تے منزل احمد دی کتاب ”پنجابی ضرب الامثال اور کہاوتیں“ توں لایا۔ ایس پکھوں کجھ ہور کتاباں وی ذکر یوگ ہیں۔ جیویں ڈاکٹر شہباز ملک دی کتاب ”ساڈے اکھان“ تے ”پنجابی کہاوتاں“ عین الحق فرید کوٹی دی لکھت ”اکھان“، جینہاں بارے احسان باجوہ لایا دی گل کرنا شاید بھل گئے۔ ایہدے توں وکھ ڈاکٹر ظفر مقبول دی ”مقبول ضرب الامثال (خمس لسانی)“ جیہدے وچ لکھاری نے اکھاناں نوں پنج مختلف زباناں اردو، عربی، فارسی، انگریزی تے پنجابی وچ بیان کیتا اے۔ لکھاری نے وکھو وکھ زباناں وچ بولے جان والے اکھاناں نوں اک دوجے دے متبادل دادرجہ دین لئی بڑی محنت تے کوشش کیتی اے۔ جیہدی اک ونگی استھہ درج کیتی گئی اے:

”مختلف زباناں میں ایک ہی خیال کو کن مختلف طریقوں سے ظاہر کیا گیا

ہے۔

فارسی: آئینہ داری در مجلس کوراں باسیہ دل چہ سود گفتن وعظ

اردو: بھینس کے آگے بین بجانا

پنجابی: اٹھے اگے رونا اکھاں دکھاؤ

عربی: لتطر حوا حوالدرتی افواه الکلاب

انگریزی: “Pearls before swines”۔ (14)

ایہہ کتاب 2021 وچ چھاپے چڑھی سی جیہدی تیاری لئی باجوه دی کتاب ”آکھن لوک سیانے“ توں وی مدد لئی گئی۔ ایس کھیترو وچ اک کتاب چرخ دین جونیکے والے (1898 توں 1995) نے وی ”چوی لطیفے تے پنجابی اکھان“ دے سرناویں پٹھ لکھی سی جیہڑی ہن موجود نہیں پر اوہداتذکرہ ”لعلال دی پنڈ“ تے ہو رکئی کتاباں وچ موجود اے۔ مکدی گل ایہہ اے کہ ایہہ ساریاں کتاباں پنجابی اکھاناں بارے جانکاری دیندیاں نیں۔ بھانویں انہماں وچ گھٹ ودھ اکوجیہی جانکاری میسر اے البتہ ہر لکھاری تے سوجھوان دا بیان ڈھنگ اپنا اے۔ ایس لئی مذکور ساریاں کتاباں اپنی اپنی تھاویں اہم نیں۔

حوالے

- 1- Collinsdictionary.com/dictionary/english/proverb date 20-08-2022
- 2- en.wikipedia.org/wiki/proverb#definitions date 20-08-2022
- 3- بلاغت / عروض / عروض / 1672.com/اردو date 20-08-2022
- 4- شوکت مغل۔ سرائیکی اکھان، ملتان: جھوک پبلشرز، 2005ء، ص 3-4
- 5- جسوند سنگھ، ڈاکٹر، پنجابی لوک ساہت شاستر، پٹیا لہ: پٹیا لہ پبلی کیشن بیورو، پنجابی یونیورسٹی، 2003ء، ص 103
- 6- اوہی
- 7- ثناء و چدھڑ۔ لوک تورخ، لاہور: سانجھ، 2008ء، ص 20
- 8- احسان باجوہ۔ آکھن لوک سیانے جلد اول، لاہور: پنجاب انسٹی ٹیوٹ آف لینگویج، آرٹ اینڈ کلچر، 2007ء، ص 9
- 9- شہباز ملک، ڈاکٹر، ساڈے اکھان نواں ایڈیشن، ص 10
- 10- اوہی، ص 13
- 11- dictionary.cambridge.org/dictionary/english/idiom date 20-08-2022
- 12- روزمرہ محاورہ اور ضرب المثل njabhs.bologspot.com/2019/11blog-post.html date 20-08-2022
- 13- جسوند سنگھ، ڈاکٹر، پنجابی لوک ساہت شاستر، ص 109
- 14- ظفر مقبول، ڈاکٹر، میاں مقبول ضرب الامثال، لاہور: بزم مولا شاہ، 2021ء، ص 20-21